

Отже, в сучасних умовах розвиток та правове регулювання потребує звернення до джерел прав незаконодавчого походження, як правова доктрина, що сприяє ефективному регулюванню правовідносин, механізму захисту порушених прав та інтересів в умовах воєнного стану, яка створює передумови для розвитку нашої держави, що є ефективною для практичного застосування в законодавстві.

Література

1. Максимов С.І. Правова доктрина: філософсько-правовий підхід. *Право України*. 2013. № 9. С. 43–54.
2. Семеніхін І.В. Правова доктрина: загальнотеоретичний аналіз / наук. ред. О.В. Петришин. Харків: Юрайт, 2012. 88 с.
3. Сьох К.Я., Гультай М.М. Імплементация нормативно-правових актів Європейського Союзу у національне законодавство України. *Юридичний науковий електронний журнал* 2022. № 6. С. 82-84. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/18>
4. Заява Комітету з питань правової політики щодо фактів геноциду українського народу. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/221294.html> (дата звернення: 07.04.2023).
5. Іскра С. Визначення правової доктрини у її співвідношенні з юридичною наукою. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 11. С. 177-180.
6. Тарахонич Т.І. Сутнісна характеристика правової доктрини. *Альманах права*. 2020. № 11. С. 239–245.
7. Клещенко Н.О. Роль правової доктрини на формування національного законодавства: реалії сьогодення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 31-33. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/5>

УДК 341.1 (043.2)

Бойко О.В., здобувач вищої освіти
третього (освітньо-наукового) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Макеєва О.М., к.ю.н., доцент

ПОНЯТТЯ ІНСТИТУТУ НОТАРІАТУ У СУЧАСНІЙ ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ

Нотаріальна діяльність завжди виконувала важливу роль у суспільному житті країн, адже нею забезпечувалася приватна власність на майно, зокрема нерухоме. Від якості нотаріальної діяльності залежить нормальне функціонування цивільного обороту держави, ефективність охорони і захисту майнових прав та законних інтересів громадян й інших суб'єктів господарювання. Актуальним у цьому аспекті є вивчення поняття нотаріату

у сучасній правовій науці для удосконалення його діяльності.

Науковим дослідженням окремих аспектів зазначених питань в різні періоди займалися: Л.С. Сміян, Ю.В. Нікітін, К.І. Федорова, П.М. Павлик, С.Я. Фурса, Є.І. Фурса, В.М. Черниш, Л.К. Радзівська, С.Г. Пасічник, М.М. Дякович та ін.

Дискусії серед науковців, які обговорюють основні проблеми поняття нотаріату, не вщухають і нині. Дослідження поняття цього інституту відіграє важливу роль при з'ясуванні правової природи нотаріату, а також дає змогу глибше осягнути його значення для правової системи та суспільства загалом.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про нотаріат», нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені Законом України «Про нотаріат», з метою надання їм юридичної вірогідності [1].

З такою думкою погоджуються й деякі вчені, зокрема В. Комаров, С. Фурса та інші. Але таке визначення нотаріату не розкриває повністю його суті, тому, на нашу думку, обґрунтованою є дефініція нотаріату як правового інституту, що забезпечує охорону прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також держави шляхом вчинення нотаріальних дій уповноваженими органами та посадовими особами.

У науковій літературі термін «нотаріат» вживається в декількох значеннях, а саме: 1) система органів і посадових осіб, які на основі чинного законодавства вчиняють нотаріальні дії в інтересах громадян, організацій і держави; 2) є галуззю законодавства, нормами якої регулюється нотаріальна діяльність. Вона також називається нотаріальним процесом; 3) спеціальна юридична навчальна дисципліна, предметом вивчення якої є розгляд питань, що стосуються організації та регулювання нотаріального виробництва і діяльності його учасників у нотаріальній сфері [2, с. 14].

У вітчизняній юридичній науці на сучасному етапі не сформовано єдиного погляду на поняття «нотаріат». Так, можна виділити щонайменше три основні точки зору відносно визначення цього правового інституту. Найбільш поширеним в юридичній літературі є законодавче визначення нотаріату. При цьому, на думку деяких авторів, наведене поняття включає суб'єктивну сторону поняття «нотаріат» як сукупність існуючих органів і посадових осіб, яким надано повноваження із вчинення нотаріальних дій, та об'єктивну сторону цього поняття – коло нотаріальних дій, які ці органи та посадові особи можуть вчиняти відповідно до чинного законодавства, тобто посвідчення прав, а також фактів, що мають юридичне значення, та вчинення інших нотаріальних дій, передбачених законом.

На думку К.Ф. Досінчук, нотаріат – це сукупність органів і посадових осіб, на яких покладено обов'язок вчинення нотаріальних дій, регулювання

та контролю за їх організацією, захисту прав та інтересів фізичних і юридичних осіб [3, с. 133].

Але за останній час наведене визначення піддається в спеціальній літературі серйозній критиці з тієї підстави, що воно регулює організаційну структуру та загальну спрямованість нотаріату як системи, орієнтованої на вчинення ряду нотаріальних дій. Проте не розкривається нерозривний правовий зв'язок нотаріату зі спеціальною процедурою, не підкреслюється характер взаємовідносин системи нотаріальних органів із державою. Тому під поняттям «нотаріат» цими авторами пропонується розуміти структуру нотаріальних органів, на яку покладається правоохоронна і правозахисна державна функція, що має здійснюватись відповідно до змісту нотаріального процесу і процедури, передбаченої чинним законодавством України.

Щоб зрозуміти сутність поняття, яке досліджується, потрібно виділити його тотожність і відмінність порівняно з іншими інститутами. Провести розмежування тут можна, взявши за основу найбільш суттєві характеристики нотаріату, які притаманні тільки йому. Більш поглиблене вивчення показує, що поняття нотаріату має багато значень, серед яких можна виділити принаймні чотири: нотаріат як система органів і посадових осіб; нотаріат як галузь (підгалузь) права; нотаріат як галузь законодавства; нотаріат як наукова та навчальна дисципліна.

Отже, виходячи з поданих положень, найбільш повним і науково обґрунтованим є, на нашу думку, таке визначення. Нотаріат в Україні – це правовий інститут, покликаний забезпечувати позасудову охорону та захист прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, територіальних громад, а також держави шляхом вчинення в межах безспірних правовідносин нотаріальних дій уповноваженими на те органами та посадовими особами.

Література

1. Про нотаріат: Закон України від 2 вер. 1993 р. № 3425-ХІІ. *Відомості Верховної Ради*. 1993. № 39. Ст. 383.
2. Нотаріат в Україні: навч. посібник / В.М. Бесчастний, О.В. Філонов, В.М. Субботін та ін. (серія «Вища освіта ХХІ століття»). Київ: Знання, 2008. 494 с.
3. Досінчук К.Ф. Поняття, завдання та функції нотаріату в Україні: окремі аспекти. *Часопис Київського університету права*. 2013. С. 132-145.